

Dovanojimo prasmė

Mūza Rubackytė prisimena Joną Žiburkų (1947–2021)

Laimutė Ligeikaitė

PAREMKITE
7 meno dienas
SMS žinute

Nr. 11 (1376), 2021-03-19

Muzika In memoriam

Jonas Žiburkus. D. Matvejevo nuotr.

Neseniai sužinojome, kad Lietuvos muzikos pasaulis neteko vieno ryškiausių savo mecenatų – mediko, kolekcininko, melomano Jono Žiburkaus. Ši liūdna proga paskatino dar kartą prisiminti prasmingą šios asmenybės veiklą, taip pat pakalbėti apie menininkams itin reikšmingą sritį – mecenatystę. Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, mecenavimas turi gražias tradicijas, nutrūkusias sovietmečiu ir dabar vėl gaivinamas. Tokios asmenybės kaip J. Žiburkus prie to prisidėjo aktyvia veikla, nuoširdžiai padėdamas kurti muzikinės kultūros reiškinius, investuodamas į valstybę ir jos ateitį. „Remiu meną, nes noriu, kad Lietuvoje būtų gera gyventi“, – sakė J. Žiburkus, finansavęs plokštelių leidybą, festivalius, orkestrų veiklą, pirkęs brangius instrumentus, nuolat ištikimai lankęs Nacionalinės filharmonijos ir kitų koncertinių organizacijų renginius. Vienas paskutinių jo remtų projektų – Vokietijos įrašų leidyklos „Dreyer Gaido“ 2020 m. išleista dviguba Anatolijaus Šenderovo kūrinių kompaktinė plokštelė. Itin nuoširdžiai ir turiningai J. Žiburkus bendravo su iškilia pianiste Mūza Rubackyte, 2009 m. prisidėjo prie Pirmojo Vilniaus fortepijono festivalio, kuris jau yra išaugęs į galingą tarptautinį renginį, suburiantį ryškiausių šių dienų pasaulio pianistus. Apie prasmingą draugystę ir didelius darbus, prisimindamos J. Žiburkų, kalbamės su Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureate, Vilniaus fortepijono festivalio sumanytoja ir meno vadove Mūza Rubackyte.

Kaip Jūs išreikštumėte Jono Žiburkaus netekties mastą?

Jonas visų pirma man buvo artimas draugas, *brolis*, kaip mes jį su vyru vadinome. Man tai asmeninė, žmogiška netektis. Kalbant bendriau, tokie žmonės kaip Jonas Žiburkus yra reti. Jis domėjosi įvairiomis meno šakomis – muzika, teatru, vaizduojamaisiais menais, neapsiribodamas skonio ar išankstinio nusistatymo rėmais. Jis buvo viskam smalsus ir atviras. Jo netektis atsilieps ne tik mums, artimiesiems, bet ir visiems, branginantiems Lietuvos kultūrą.

Prašau prisiminti Jūsų pažintį. Kokie Jūsų draugystės ir bendradarbiavimo vaisiai buvo itin reikšmingi?

Neakivaizdi pažintis labai ilga. Mat dar mano Mama Teresė Rubackienė savo prisiminimuose minėjo elegantišką aktyvistę, kaimynę Cilę Žiburkienę – Jono mamą.

Gyvenimas mus su Jonu suvedė 1990-aisiais. Aš jau gyvenau Paryžiuje. Prenumeruodama „Muzikos barus“ perskaičiau pokalbį apie didelį Jono pomėgį, susijusį su garso aparatūra. Kadangi tuo metu ir mane šie dalykai domino, jam parašiau. Susitikome. Ir tuomet atrodė, kad vienas kitą pažinojome visada. Tiek bendrų ryšių, požiūrių, pažįstamų! Tarp mūsų užsimezgė tikra bičiulystė. Kiek sutikta bendrų Naujųjų metų, kiek debatų, kiek garso aparatūros, muzikos, dailės gurmaniškų „degustacijų“! Jonas nepraleisdavo nė vieno mano koncerto ir kartu su žmona Egle tapo mūsų su Alainu artimais žmonėmis.

Ši kelių dešimtmečių draugystė mus vedė bendrais keliais – per „Piano.lt“ koncertų salės įkūrimą ir „Fazioli“ fortepijono atranką Venecijoje. Entuziazmas mus sujungė per pirmuosius Vilniaus fortepijono festivalius – 2009-aisiais Nacionalinės filharmonijos scenoje, 2011-aisiais Ferenco Liszto 200-osioms gimimo metinėms skirtame festivalyje ir tarptautiniuose meistrų kursuose „Piano.lt“. 2019 m., po sėkmingo antrojo „Lisztofonijos“ pianistų konkurso baigiamojo koncerto Muzikos ir teatro akademijos Didžiojoje salėje, Jonas, jau sunkiai sirgdamas, man pašnibždėjo: „Jei gyvas būsiu, kitą kartą tau padėsiu“...

Galime pasidžiaugti, kad Lietuvoje turime ne vieną anksčiau ir dabar reikšmingą veiklą plėtojančią mecenatą – paminėčiau a.a. Saulių Karosą, Birutę Karosienę, Gražiną Gudaitytę Liautaud, Arūną Laurinaitį, Vidmantą Janulevičių. Kaip Jūs vertintumėte jų veiklą asmeniškai ir kokią reikšmę tokios asmenybės turi apskritai Lietuvos meno egzistavimui?

Esu laiminga, kad gyvenimas mane suvedė su šiais šviesiais žmonėmis, kurie patikėjo mano inicijuojamais projektais ir juos ilgą laiką palaikė. Kai kurie net ir labai sunkiose situacijose suteikdavo paramą. Džiaugiuosi, kad tokių žmonių Lietuvoje atsiranda vis daugiau ir mūsų orkestrai, festivaliai bei pavieniai artistai su jų pagalba gali savo menu puoselėti ir pildyti Lietuvos kultūrinį aruodą.

Pasidalykite mintimis apie mecenatystės tradiciją bei praktiką Prancūzijoje ir Šveicarijoje.

Mecenavimas pasaulyje visuomet egzistavo. Visų pirma buvo valdovai, karaliai ir kunigaikščiai, kurie suprato savo valdomų šalių meno galią ir reikšmę. Juk be jų žmonija neturėtų tokių šedevrų kaip Mozarto *Requiem* ar Beethoveno IX simfonija.

Yra šalių, kur labiau išvystytas valstybinis, o ne privatus mecenavimas. Čia paminėčiau Prancūzijos kultūrinę politiką. Šalia jų plačią veiklą plėtoja privačios iniciatyvos, kaip Cartier ar Louis Vuitton fondai, kuriems vadovauja privatūs asmenys. Šveicarijoje labiau remia fondai ir pavieniai asmenys. Kai kurie iš jų turi didžiulį kultūrinį svorį ir asmeniškai finansuoja tokias institucijas kaip Ženevos opera, stato ir išlaiko muziejus, įkurtus jų šeimos meninio palikimo kolekcijų pagrindu.

Kiek sėkmingam meno mecenatystės gyvavimui reikšmės turi pati mecenato asmenybė, jo pomėgiai, pasaulėžiūra? Kokias asmenybes išskirtumėte kaip reikšmingas Jūsų kelyje?

Iš Sovietų Lietuvos atvykusi į Vakarus supratau, kad, norint ką nors pasiekti, neužtenka tik talento, diplomų ir darbo. Be finansinės paramos nevyksta nei plokštelių leidyba ar platinimas, nei atsidaro didžiųjų privačių pasaulio salių scenos. Tad šalia oficialios valstybinės kultūrinės politikos mecenatų indėlis ir vaidmuo menininko gyvenime yra akivaizdus. Nuo pat savo vakarietiško gyvenimo pradžios apsupta nuostabių draugų ir gerbėjų, susipažinau su daugybe potencialių mecenatų. Kai kurie iš jų liko artimais bičiuliais. Kuo mane labiausiai jaudina ir džiugina mano draugų mecenatų asmenybės – tai visiškai jų beatodairiškumas. Būtent ši savybė neleidžia piktnaudžiauti jų pasitikėjimu ir dosnumu. Iš kitų savybių paminėčiau diskretiškumą, kuklumą. Nereikalaujanti jokio atpildo, jie akivaizdžiai yra mano „fanai“. Kitaip mūsų bendradarbiavimas būtų beprasmis. Koks džiaugsmas po pasisekusio koncerto švęsti kartu su muziką globojančiais bendraminčiais!

Šiandien, greta mano koncertinės pianistės misijos, kaip Vilniaus fortepijono festivalio meno vadovė, kartu su Nacionaline filharmonija esu įsipareigojusi Lietuvos publikai. Turiu jos nenuvilti mūsų pasirinkimu, taip pat atrasti, įkvėpti ir sudominti mecenatus. Mūsų festivalio, jau antrą dešimtmetį puošančio Lietuvos kultūrinę padangę, partneriai yra labai skirtingi. Tai ir verslo institucijos, ir valstybinės įstaigos, ir privatūs fondai, ir pavieniai mecenatai. Visus juos jungia tai, kad sprendimus visada daro stiprios asmenybės, kurios per savo įsitikinimus supranta, įkvepia ir įvykdo meno projektus. Taip, už kiekvieno mecenavimo yra Asmenybė. Ir būtent tas žmogus inicijuoja gyvybiškai meno egzistavimui reikalingą materialinę bazę. Žavi jų sugebėjimas suprasti meno svarbą ir poreikis dovanoti šaliai kultūrą. Ta proga galima prisiminti politiko Georges'o Clemenceau ir genialaus dailininko Claude'o Monet gigantiško „Vandens lelijų“ projekto įgyvendinimą, prezidento Georges'o Pompidou centrą, prezidento Jacques'o Chiraco Afrikos meno muziejų – tokių išskirtinių politikų dėka šie reiškiniai tapo ne tik tautos, bet ir pasaulio paveldu.

Kaip manote, ar mecenatystės tradicija Lietuvoje bus atgaivinta? Turiu pasakyti, kad ta linkme daromi žingsniai ir valstybės lygiu: 2014 m. Kultūros ministerija pirmą kartą pakvietė organizacijas siūlyti apdovanoti kultūros mecenatus garbės ženklais „Metų mecenatas“; miestų savivaldybės steigia savo apdovanojimus; įsigalėjo Mecenavimo įstatymo nuostatos, Nacionalinio mecenato vardas suteikiamas asmeniui, skyrusiam ne mažiau nei milijono eurų paramą projektams, nors pastaroji kartelė, daugelio nuomone, yra sunkiai pasiekiamas dydis. Ar žvelgdama iš europinio ir pasaulinio konteksto jau matote konkrečių rezultatų Lietuvoje?

Galiu tik pasidžiaugti tokia gražia skatinimo iniciatyva. Žmogaus pagerbimas už kilnius darbus yra išties svarbus. Nežiūrint to, man ir svetur, ir Lietuvoje teko sutikti tokių mecenatų, kurie nepageidavo būti nei matomi, nei ypatingai pagerbti. Esu įsitikinusi, kad žmogaus dosnumas dar vertingesnis, jei jis yra beatodairiškas visomis prasmėmis. Ir tai nebūtinai matuojama pinigų suma. Svarbus vidinis dovanojimo poreikis, o skaičiai priklauso nuo galimybių.

Pastebimas skirtumas tarp verslo bei kai kurių fondų ir pavienių rėmėjų lūkesčių yra tas, kad stambių rėmėjų atstovai atkakliai derasi dėl jų emblemos dydžio ir reklamos apimties, o pavienės asmenybės dažnai pageidauja likti šešėlyje. Kita vertus – svarbiausias yra postūmis *duoti*. Ir už tai mes galime tik dėkoti.

Kokios esminės pagalbos muzikams – Lietuvoje ir pasaulyje – reikia dabar, pandemijos akivaizdoje? Dėl ko Jums dabar labiausiai neramu ir kas labiausiai džiugina?

Pandemija mums parodė, koks būtinas poreikis yra menas. Kaip ir daugelis mano profesijos brolių ir seserų, aš tebegyvenu savo „tėvynėje muzikoje“, kur neskaičiuojame mene praleistų valandų, kaip neskaičiuojame savo gyvenimo valandų. Žinau, kad daugeliui šis „bekoncertinis“ periodas yra sunkus ir finansiškai, ir psichologiškai.

Manau, kad mecenavimas galėtų būti ne tikrai viešas: ypač dabar galėtume pasvajoti ir apie darbo sąlygų (instrumento), studijos, pagaliau stipendijos suteikimą tam ar kitam pavieniam menininkui. Juk tokiose asmeninėse studijose kasdien, „lašas po lašo“, ir gimsta tas tikrasis menas, kurį vėliau visi pamato, išgirsta scenoje ir entuziastingai jam ploja. Svajoju apie galimus mano „Mūzų namus“ bute Vilniaus senamiestyje, mąstau, kam patikėčiau tokią misiją.

Gal jau galvojate apie idėją, kokia programa ar atliekamam kūrinui pagerbtumėte a.a. Jono Žiburkaus atminimą?

2020-ieji UNESCO buvo paskelbti Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų kultūros metais. Jautrus žydų kultūrai, o ir pagal savo mamos kilmę, Jonas buvo litvakas. Netoli Vilniaus, Žasliuose gimusio genialaus litvako Leopoldo Godowskio Sonata mane „maitino“ visu šiuo sunkiu pandemijos laikotarpiu. Šią gigantišką 1000 taktų drobę aš išmokau, atlikau ir įrašiau į kompaktinę plokštelę. Tik ką ši plokštelė, išleista tarptautinės „Ligia“ firmos, šalia jau gautų kitų apdovanojimų, pelnė svarbiausią Prancūzijoje tarptautinį prizą – „Diapason d’Or“. Šis įvertinimas man ypač brangus, nes plokštelės repertuaras buvo inicijuotas Nacionalinės filharmonijos direktorės Rūtos Prusevičienės ir įrašytas filharmonijoje su lietuviška „Baltic Mobile Recordings“ komanda. Lietuvos kultūros taryba dalinai mecenavo šį unikalų projektą. Rugsėjo 23 d., tikiuosi, palengvėjęs pandemijos sąlygoms, rengiuosi šią Sonatą atlikti „Gaveau“ salėje Paryžiuje. Mano brangaus Jono dvasia bus netoliese...

Dėkoju už pokalbį.

Žymos:

Laimutė Ligeikaitė, Mūza Rubackytė, Jonas Žiburkus, Nacionalinė filharmonija, Anatolijus Šenderovas, Teresė Rubackienė, Cilė Žiburkienė, Piano.lt, Vilniaus fortepijono festivalis, Lisztofonija, Leopoldas Godowskis, Diapason d’Or, Rūta Prusevičienė

© „7 meno dienos“.
Visos teisės saugomos.

Leidėjas:
VšĮ „7 meno dienos“,
S. Konarskio g. 49 (313 kab.),
LT-03123 Vilnius.
Tel. +370 52613039,
eL paštas redakcija@7md.lt

Mus remia:

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
REMIMO
FONDAS

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

